

سیرت

پیامبر اعظم ﷺ و مهربان

ترجمہ

کتاب کحل البصر

محدث بزرگ حاج شیخ عباس قمی طاب ثراہ

ترجمہ: محمد محمدی اشتہاردی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چه غم دیوار امت را که باشد چو تو پشتیبان
چه باک از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان
سعدی

سیرت پیامبر اعظم ﷺ و مهربان

محدث بزرگ مرحوم حاج شیخ عباس قمی رحمه الله

مترجم: استاد محمدی اشتهاردی

چاپ اول * ۳۵۰۰ جلد * بهار ۱۳۸۵

چاپخانه غدیر قم * ۳۳۰۰ تومان

انتشارات ناصر - قم - خیابان شهدا کوچه آمار

تلفن ۷۷۴۳۴۰۰ همراه: ۰۹۱۲۲۵۲۴۶۹۹

(ویرایش جدید)

شابک: ۷۰-۳-۹۶۴۶۶۸۳

برداشت مطالب جزئی با ذکر نام کتاب و ناشر بی مانع است

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرآغاز

پیامبر اعظم ﷺ و مهربان

خداوند از آغاز خلقت انسان تا پایان، برای هدایت انسان‌ها، کتاب‌های آسمانی و ۱۲۴ هزار پیامبر ﷺ فرستاد، که اولی آنها حضرت آدم ﷺ و آخرین‌شان حضرت محمد بن عبدالله، پیامبر اعظم اسلام ﷺ است، در این راستا به نقل حضرت رضا ﷺ پیامبر ﷺ فرمود: «خداوند بزرگ ۱۲۴ هزار پیامبر را آفرید که من گرامی‌ترین آنها در پیشگاه خدا هستم، و این را از روی افتخار نمی‌گویم، و خداوند ۱۲۴ هزار وصی پیامبر آفرید که علی ﷺ گرامی‌ترین و برترین آنها در پیشگاه خدا است.»^(۱)

در قرآن پیرامون ویژگی‌های پیامبر اسلام ﷺ بسیار سخن به میان آمده، ولی به خصوص درباره مهر و محبت و شیوه‌های مهربانگی آن حضرت، تکیه مخصوص شده است، در یکجای می‌فرماید:

«وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ»^(۲)؛ ما تو را جز برای رحمت رسانی به همه جهانیان

نفرستادیم.

و در مورد دیگر می‌فرماید:

«لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ»^(۳)؛

به یقین رسولی از خودتان به سوی شما آمد، که رنج‌های شما بر او سخت است، و به هدایت شما علاقه شدید دارد، و نسبت به مؤمنان پر محبت و مهربان است.

خداوند در این آیه به چهار ویژگی پیامبر اسلام ﷺ اشاره فرموده به این ترتیب:

۱- او از خود شما است، یعنی ارتباط تنگاتنگ با شما دارد، گویی پاره‌ای از جان

(۱) خصال شیخ صدوق، ج ۲، ص ۱۷۲؛ بحار، ج ۱۱، ص ۳۰.

(۲) توبه - ۱۲۸.

(۳) انبیاء - ۱۰۷.

مردم و روح جامعه است، بنابراین به تمام معنی خودی، و خیرخواه شما است و در هیچ امری نسبت به شما بیگانه نیست، بلکه به اصطلاح جون جونی و همخون شما است (مِنْ أَنْفُسِكُمْ).

۲- چون او از درون جامعه شما برخاسته، به دردهای مختلف شما آگاهی کامل دارد، و شریک نازاحتی‌ها و غم‌های شما است، و رنج‌های شما را با تمام وجود احساس می‌کند، و این رنج‌ها برای او بسیار سخت است، از این رو در دفع و رفع آنها تلاش بی‌دریغ دارد. (عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ).

۳- او علاقهٔ شدید در حد حرص، به هدایت شما دارد، و شب و روز برای روشن کردن چراغ هدایت در پیش روی شما می‌کوشد، بنابراین او عاشق و شیدای شکوفایی و رشد و پاک‌سازی و به‌سازی جامعه است، و در این راستا دلسوزی را به حدی رسانده که از جان عزیزش مایه می‌گذارد. (خَرِيصٌ عَلَيْكُم).

۴- او نسبت به همهٔ مؤمنان از شرق و غرب جهان، پر محبت و مهربان است، بنابراین در راه هدایت و نجات شما، هرگونه فشار و رنج‌ها را تحمل می‌کند، و هرگز در این راستا بی‌تفاوت نیست، هم پر محبت است (رءُوفٌ) و هم مهربان و مهرورز می‌باشد (رَحِيمٌ).

نتیجه این که او پیامبر اعظم و مهربان است: سرور انبیاء، و منجی عالم بشریت از هرگونه نامردمی‌ها و زشتی‌ها است. با کمال تأسف دشمنان عنود و کج‌اندیش و مغرض، آن همه آثار مهرورزی او را نادیده گرفته، چشم بسته آن حضرت را به عنوان انسان خشن معرفی می‌کنند، با اینکه او سراسر مهر و رأفت و رحمت بوده و هست، و اگر در مواردی خشنوتی داشته، در برابر معاندین ضد بشر بوده که بر سر راه او به کارشکنی پرداخته و دست‌انداز ایجاد می‌کردند، و مانع تحقق عدالت و اخلاق اسلامی می‌شدند.

او به قدری مهربان بود که در جنگ احد که عمویش حضرت حمزه رضی الله عنه و عده‌ای از برترین یارانش شهید شدند، و خودش سراپا مجروح شد، به او گفتند: «دشمن را

نفرین کن» در پاسخ دست به سوی آسمان بلند کرده و عرض کرد:
 «اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ»^(۱)؛ خدایا قوم مرا به راه راست هدایت کن، چرا که آنان
 ناآگاه هستند. آن بزرگوار در این جنگ، خون بدن مجروحش را به کف دست
 می گرفت و به آسمان می پاشید، و به زمین بر نمی گشت، و این نیز از لطف و مهربانی
 او بود، چرا که به فرموده امام صادق علیه السلام اگر چیزی از آن خون به زمین بر می گشت
 عذاب سخت الهی دشمنان را فرامی گرفت^(۲).

سال پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله

در آغاز امسال (سال ۱۳۸۵ شمسی) هنگام تحویل سال، مقام معظم رهبری
 حضرت آیت الله خامنه ای مد ظله العالی، امسال را به عنوان سال پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله
 اعلام کردند، تافرستی باشد و جهانیان با روش های منطقی و پر مهر پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله
 این آسوه بزرگ بشریت آشنا شده، و با پیروی از آن بزرگمرد مهربان، تحولی معنوی
 در خود و جامعه پدید آورند، و جهان را پر از صفا و مهر و صمیمیت کنند.
 به همین مناسبت این کتاب که شرح حال آن بزرگوار است، در این سال با تجدید
 نظر و اسلوب بهتر، تقدیم می گردد.

به امید پاک سازی و به سازی در سایه با عظمت قطب عالم امکان

حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله

حوزه علمیه قم
 محمد محمدی اشتهاردی
 بهار سال ۱۳۸۵ شمسی

شرح کوتاهی از زندگی پربار

حاج شیخ عباس قمی رحمته الله

مؤلف این کتاب، مرحوم محدث خبیر و بزرگ «حاج شیخ عباس قمی (ره)»، وی از علمای موفق و وارسته و مخلص بود، پس از آن که خود را شناخت تا آخر عمر به تحصیل و تحقیق و تدریس و تألیف پرداخت، بعضی تعداد تألیفات او را تا ۶۵ کتاب «و بعضی تا ۸۰ کتاب» نوشته اند.

نام او عباس فرزند محمدرضا ابن ابی القاسم قمی که به سال ۱۲۹۴ هـ ق در قم متولد شد و به سال ۱۳۵۹ بعد از نصف شب ۲۳ ذیحجه در سن ۶۵ سالگی در نجف اشرف از دنیا رفت، و قبر شریفش در ایوان سوم صحن شریف مرقد مطهر حضرت علی علیه السلام کنار قبر استادش محدث نوری رحمته الله قرار دارد.

وی در قم پس از کسب علوم مقدماتی، به سال ۱۳۱۶ هـ ق به نجف اشرف رفت و همواره ملازم استادش حسین بن شیخ محمد تقی نوری، معروف به حاجی و محدث نوری رحمته الله صاحب مستدرک الوسائل بود، و سپس مسافرت های مختلف به شهرهای ایران و عراق و حجاز نمود، و در همه جا به تألیف و تصنیف اشغال داشت و در عصر خود نهضت عظیم علمی و فرهنگی به وجود آورد.

در زمان مرجعیت حضرت آیت الله العظمی شیخ عبدالکریم حائری رحمته الله مؤسس حوزه علمیه قم، چندین سال در قم از اصحاب و شاگردان مخصوص آن مرجع بزرگ بود، و در آن زمان علمای برجسته برای تحکیم و گسترش حوزه علمیه قم از وی

شرح کوتاهی دربارهٔ این کتاب:

و از آنجا که زندگی پر فراز و نشیب و آموزنده رسول اعظم ﷺ و مهربان، در این کتاب به طور فشرده و جالب و جامع، آمده، ترجمه آن را برای استفاده فارسی زبانان، مفید و سازنده یافتیم، از این رو به آن اقدام گردید، امید آن که ثمر بخش باشد. (۴)

و از امتیاز کتاب های محدث قمی، به خصوص این کتاب، اینکه بسیار پر مطلب و

- (۱) اقتباس از الکنی واللقاب، ج ۳، ص ۳۱۳؛ اعیان الشیعه، ط وزارت ارشاد، ج ۷، ص ۴۲۵ (نام ۶۵ کتاب، از تألیفات محدث قمی در این کتاب ذکر شده است).
- (۲) هر دو نسخه در نزد نگارنده موجود است.
- (۳) اعیان الشیعه، ج ۷، ص ۴۲۵ - الذریعه، ج ۷، ص ۲۸۵.
- (۴) سال‌ها بوده که آرزوی ترجمه این کتاب را داشتم، چنانکه در کتاب پندهای جاویدان جلد اول پاورقی صفحه ۶۳ (که در سال ۱۳۴۷ شمسی نگاشته شده به این مطلب تصریح کرده‌ام، خدا را شکر که اینک آرزویم جامه عمل پوشید.

بسیار پر نکته است، و در شأن این کتاب پر محتوی و سودمند بهتر این است که سخن مرحوم حجة الاسلام و المسلمین حاج شیخ علی محدث زاده (فرزند محدث قمی) را که در آغاز آن در یک صفحه به عربی آماده است، ترجمه کرده و تقدیم کنم، وی می نویسد:

جالب ترین و پاک ترین و ارجمندترین دفتر در تاریخ اسلام، بلکه در همه تاریخ بشر، آن دفتری است که تاریخ زندگی انسان کامل، پیامبر ما، آن رسول بزرگ که تکمیل کننده ارزش های اخلاقی انسانی است در آن نوشته شده باشد.

تاریخی که تبلور درخشان شرافت و شکوه در پیشانی همه تاریخ بشر است، و گوهرهای تابان در محور فضائل و نظام ارزشی بوده و جنبه های نور و روشنی در شئون نفسانی و ارزش های عالی انسانی می باشد.

تاریخی که مشحون از مواعظ و نکات عبرت انگیز و آموزنده برای جستجوگران و طالبان حقایق است، و محتوی درس های بسیار سودمند در طریق کمالات و انگیزه ها و ویژگی های بلند مختلف انسانی بوده که از هر یک از آن درس ها، چشمه های حکمت می جوشد، و از چشمه ها، نهرهای فضیلت و کمال، جریان می یابد.

تاریخی که زیباترین ارمغان ها برای هوشمندان روشن دل بوده، و درخشان ترین گوهر گرانبها برای کاوشگران است.

دانشمندان و سیره نویسان، کتاب های قطور و مشروحی پیرامون زندگی پیامبر اسلام ﷺ نوشته اند و در این راستا خدمت های شایانی به فرهنگ اسلام و جامعه اسلام نموده اند، و با این کار نیک خود پایه های انسانیت را استوار ساخته اند، که از جمله از بهترین آن ها که به آن ها دست یافته ایم، کتابی است که به قلم علامه کاوشگر شیخ الحدیث، شخص امین و قابل اطمینان مرحوم حاج شیخ عباس قمی (طاب ثراه) است.

پدر بزرگوار ما، دارای تألیفات نفیس و سودمند و پرارزش است، که بالغ بر هشتاد کتاب می‌باشد، مانند سفینه البحار در دو جلد که بیانگر اطلاعات وسیع او در فنون مختلف حدیث‌شناسی است، و کتاب «الکُنْی و الألقاب» در سه جلد و «منتهی الامال» در دو جلد که مکرر به چاپ رسیده است.

و بسیاری از تألیفات ایشان در ایران به چاپ رسیده که در طلیعه آن‌ها چاپ این کتاب (کُحْلُ الْبَصَر) است که به راستی این کتاب با این که به اختصار نگارش یافته همچون سرمه چشم (با اینکه اندک است) نور بخش دیدگان می‌باشد.

این کتاب در حقیقت، فهرستی جامع از زندگی پیامبر بزرگ اسلام ﷺ می‌باشد که حاوی کاوش‌های بلند پایه، و مطالب زیبا و جالب و سودمند است...».

مترجم گوید: توجه به این نکته لازم است که: گرچه پیرامون زندگی پیامبر اعظم و بزرگوار اسلام ﷺ کتاب‌های ارزنده بسیار نگاشته شده، ولی به انصاف می‌توان قضاوت کرد که این کتاب در این راستا دارای امتیازات خاصی است و بسیاری از ناگفته‌ها را مطرح نموده است؛ بنابر این یک نوع تنوع و تازگی داشته و تکرار مکررات نخواهد بود.

به امید آن که از مکتب پر بار و مهر این پیامبر رحمت بهره‌مند شده و با آلگو قرار دادن این اسوه الهی، سعادت دنیا و آخرت خود را بیمه کنیم.

مقدمه مؤلف:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْأَوَّلُ بِأَوَّلِ كُنْ قَبْلَهُ، وَالْآخِرُ بِأَخِرِ يَكُونُ بَعْدَهُ...

این کتاب، مجموعه مختصری است که پیرامون شیوه زندگی سرور نیکان، و برگزیده خوبان... حضرت محمد بن عبدالله ﷺ خاتم پیامبران نگارش یافته است.

این کتاب در پنج بخش زیر، تنظیم گردید:

۱- سلسله نسب پیامبر ﷺ، و چگونگی ولادت و ایام طفولیت و شیرخوارگی آن بزرگوار.

۲- حوادث دوران کودکی و جوانی پیامبر ﷺ، و نگاهی بر زندگی عبدالمطلب و ابوطالب و فرزندان آنها، و ازدواج پیامبر ﷺ با حضرت خدیجه رضی الله عنها.

۳- حادثه عظیم بعثت، و نگاهی به فضائل اخلاقی پیامبر ﷺ.

۴- شرحی پیرامون مانورها و جنگ های پیامبر ﷺ.

۵- وصیت های پیامبر ﷺ و ماجرای فاجعه عظیم رحلت آن حضرت و پی آمدهای آن... (۱)

مؤلف

(۱) ترجمه مقدمه مؤلف که در بالا آمده، اقتباس و محصول و فشرده مقدمه مؤلف است (مترجم).

فهرست مطالب

۳	 سر آغاز
۶	 ۱- شرح کوتاهی از زندگی پربار شیخ عباس قمی (ره)
۷	 ۲- شرح کوتاهی درباره این کتاب
۱۰	 مقدمه مؤلف

بخش اول

۱۱	 سلسله نسب پیامبر ﷺ، چگونگی ولایت پیامبر ﷺ و ایام طفولیت و شیرخوارگی او
۱۲	 سلسله نسب پیامبر ﷺ
۱۲	 ۱- عبدالله پدر پیامبر ﷺ
۱۵	 ۲- عبدالمطلب جدّ اول پیامبر ﷺ
۱۷	 ماجرای حفر چاه زمزم
۲۱	 ۳- هاشم جدّ دوم پیامبر ﷺ
۲۲	 مقامات هاشم
۲۴	 ملاقات قیصر روم با هاشم
۲۶	 ۴- عبد مناف، جدّ سوم پیامبر ﷺ
۲۶	 ۵- قصّی جدّ چهارم پیامبر ﷺ
۲۷	 مقامات قصّی
۲۹	 عهده داری مقامات مکه پس از اسلام
۳۱	 ۶- کلاب، جدّ پنجم پیامبر ﷺ
۳۱	 ۷- مَرّه جدّ ششم پیامبر ﷺ
۳۱	 ۸- کُفّ جدّ هفتم پیامبر ﷺ
۳۲	 ۹- نَوّی جدّ هشتم پیامبر ﷺ
۳۲	 ۱۰- غالب جدّ نهم پیامبر ﷺ
۳۲	 ۱۱- فُهر جدّ دهم پیامبر ﷺ
۳۲	 ۱۲- مالک جدّ یازدهم پیامبر ﷺ
۳۳	 ۱۳- نضر جدّ دوازدهم پیامبر ﷺ
۳۳	 ۱۴- کنانه جدّ سیزدهم پیامبر ﷺ
۳۳	 ۱۵- خزیمه جدّ چهاردهم پیامبر ﷺ
۳۴	 ۱۶- مُدرکه جدّ پانزدهم پیامبر ﷺ
۳۴	 ۱۷- الیاس جدّ شانزدهم پیامبر ﷺ
۳۵	 ۱۸- مضرّ جدّ هفدهم پیامبر ﷺ
۳۶	 ۱۹- نزار جدّ هیجدهم پیامبر ﷺ

۲۰ - مَعْدُ جَدِّ نَوَازِدَهَم پیامبر ﷺ	۳۶
۲۱ - عَدْنَانُ جَدِّ بَیْسَمِ پیامبر ﷺ	۳۷
چگونگی ولادت پیامبر اسلام ﷺ	۳۸
گفتار عبدالمطلب	۳۹
بی تابى ابلیس	۴۰
بازتاب‌های دیگر ولادت پیامبر ﷺ	۴۱
ماجرای عجیب مردی یهودی	۴۱
حالات آمنه در رابطه با این مولود بزرگ	۴۳
سخن خدا در قرآن	۴۴
اشعاری در مدح پیامبر ﷺ	۴۵

بخش دوم

حوادث دوران کودکی و جوانی پیامبر ﷺ و نگاهی بر زندگی عبدالمطلب و ابوطالب و فرزندان آنها و ازدواج پیامبر ﷺ با خدیجه	۴۹
ماجرای شیرخوارگی پیامبر اسلام ﷺ	۵۰
۱ - تَوْبَهُ نَخْسْتِین مادر رضاعی پیامبر ﷺ	۵۰
یک داستان جالب	۵۱
۲ - حَلِیمَةُ سَعْدِیَّة دُومِین مادر رضاعی پیامبر ﷺ	۵۲
خاطرات حلیمه سعدیه	۵۳
محبت پیامبر ﷺ به دختر حلیمه	۵۵
دوران کودکی پیامبر ﷺ	۵۶
از خاطرات پیامبر ﷺ	۵۷
پیامبر ﷺ در کنار قبر مادر	۵۹
نگاهی بر زندگی عبدالمطلب جدّ اوّل پیامبر ﷺ	۵۹
وصیت عبدالمطلب به ابوطالب	۶۲
اشعار دختران عبدالمطلب در سوگ پدر	۶۳
نمونه‌ای از جوانمردی عبدالمطلب	۶۴
پیشنهاد پسران عبدالمطلب برای کمک به او	۶۶
تفاخر عبدالله بن جعفر به یزید	۶۷
موقعیت عبدالمطلب و آمنه	۷۰
پسران و دختران عبدالمطلب	۷۱
نوادگان عبدالمطلب	۷۳
۱ - نگاهی بر زندگی ابوسفیان بن حارث مقاومت سخت ابوسفیان	۷۶
فرزندان ابوسفیان	۷۷
۲ - نگاهی بر زندگی نوفل بن حارث بن عبدالمطلب	۷۷

- ۷۹ ۳- نگاهی بر زندگی ربیعه بن حارث
- ۸۰ جانبازی عجیب عباس بن ربیعه
- ۸۴ گفتگوی معاویه و عمرو و عاص
- ۸۵ عبدالشمس بن حارث (پسر عموی دیگر پیامبر ﷺ)
- ۸۵ مغیره بن حارث
- ۸۷ نگاهی بر زندگی فرزندان ابوطالب
- ۸۷ ۱- طالب پسر اول ابوطالب
- ۸۸ ۲- عقیل پسر دوم ابوطالب
- ۸۸ نامه عقیل به علی ؑ
- ۸۹ پاسخ علی ؑ به نامه عقیل
- ۹۰ عقیل در مجلس معاویه
- ۹۲ یک داستان شنیدنی دیگر
- ۹۳ ۳- جعفر بن ابیطالب
- ۹۳ ۴- اُمّ هانی
- ۹۴ فرزندان زبیر بن ابوطالب
- ۹۵ فرزندان حضرت حمزه ؑ
- ۹۵ قضاوت جالب
- ۹۶ عباس بن عبدالمطلب
- ۹۷ عهده‌داری مقام عمارت و سقایت
- ۹۷ دعای پیامبر ﷺ درباره عباس و خانواده‌اش
- ۹۸ فرزندان عباس بن عبدالمطلب
- ۹۹ ۱- فضل بن عباس
- ۹۹ ۲- عبدالله بن عباس
- ۱۰۰ عیادت بزرگان طائف از عبدالله و آخرین گفتار او
- ۱۰۱ فرزندان عبدالله بن عباس
- ۱۰۲ ۳- عیدالله بن عباس
- ۱۰۳ کشتار بی‌رحمانه بَسر بن اوطاة
- ۱۰۴ مرثیه مادر دو کودک شهید
- ۱۰۴ انتقام‌گیری مردم ناشناس
- ۱۰۵ سخاوت و بزرگواری عیدالله
- ۱۰۶ ۴- قَثم بن عباس
- ۱۰۷ ۵- عبدالرحمان بن عباس
- ۱۰۷ ۶- سعید بن عباس
- ۱۰۸ ۷- کثیر بن عباس
- ۱۰۸ ۸- تمام بن عباس

۱۰۹	 دختران عباس
۱۱۰	 فرزندان ابولهب
۱۱۱	 دختران عبدالمطلب
۱۱۶	 نخستین سفر پیامبر ﷺ به شام
۱۱۷	 ماجرای ازدواج پیامبر ﷺ با خدیجه
۱۱۹	 نمونه‌ای از فضائل خدیجه
۱۲۰	 قریش در فکر نوسازی کعبه
۱۲۱	 هلاکت قوم جرهم
۱۲۲	 سرپرستی سه منصب
۱۲۳	 سرپرستی قریش از کعبه
۱۲۴	 داستان نوسازی کعبه و نصب حجر الاسود

بخش سوم

۱۲۷	 حادثه عظیم بعثت و نگاهی به فضائل اخلاقی پیامبر ﷺ
۱۲۸	 آغاز بعثت پیامبر ﷺ
۱۲۸	 نزول قرآن
۱۲۹	 فلسفه بعثت از زبان امام علی
۱۳۰	 سال وفات جانشوز ابوطالب و خدیجه
۱۳۱	 ابوطالب مرد شریف قریش
۱۳۲	 سخن امام صادق و امیر مؤمنان در شأن ابوطالب
۱۳۲	 گفتار ابن ابی الحدید در شأن ابوطالب
۱۳۳	 معراج پیامبر ﷺ
۱۳۵	 ماجرای هجرت رسول خدا ﷺ
۱۳۶	 تصمیم خشن قریش
۱۳۷	 معجزه‌ای در کنار خیمه چادر نشینان
۱۳۹	 نگاهی بر اخلاق نیک پیامبر ﷺ
۱۴۰	 ویژگی‌های ظاهری و باطنی پیامبر ﷺ
۱۴۲	 پیامبر ﷺ پرورش یافته قرآن
۱۴۳	 نمونه‌هایی از اخلاق پیامبر ﷺ
۱۴۴	 دعای پیامبر ﷺ در جنگ اُحُد
۱۴۵	 خنده پیامبر ﷺ
۱۴۶	 عفو و بزرگواری پیامبر ﷺ در فتح مکه
۱۴۸	 تصمیم اموال پس از جنگ حُنین
۱۴۹	 وصیت پیامبر ﷺ به عمرو بن عباس
۱۵۰	 عفو پیامبر ﷺ از زن یهودی

- ۱۵۱ سخاوت و کرم پیامبر ﷺ
 ۱۵۱ باز از سخاوت پیامبر ﷺ
 ۱۵۲ داستانی جالب از کرم پیامبر ﷺ
 ۱۵۳ شجاعت و صلابت پیامبر ﷺ
 ۱۵۵ نمونه‌ای از ضربه محمد ﷺ
 ۱۵۷ حیاء و چشم پوشی پیامبر ﷺ
 ۱۵۸ حسن خلق پیامبر ﷺ
 ۱۵۹ از اخلاق محمد ﷺ
 ۱۶۰ گرایش یهودی به اسلام ﷺ
 ۱۶۱ گفتار انس بن مالک در شأن پیامبر ﷺ
 ۱۶۳ گفتار دیگر در شأن پیامبر ﷺ
 ۱۶۳ اجازه گرفتن برای نفر ششم
 ۱۶۴ شرکت در کارها
 ۱۶۵ ارزش احترام به مؤمن ﷺ
 ۱۶۵ ویژگی‌های دیگر از اخلاق پیامبر ﷺ
 ۱۶۶ اسلام یهودی چرا؟
 ۱۶۷ دلسوزی و مهربانی پیامبر ﷺ به همه مردم ﷺ
 ۱۶۸ ۱- مهربانی به بادیه نشین
 ۱۶۹ ۲- ملایمت در برابر گستاخ ناآگاه
 ۱۷۰ ۳- گرایش هزار نفر به اسلام
 ۱۷۱ ۴- پاسخ به یهودی گستاخ
 ۱۷۲ ۵- سیراب کردن گربه تشنه
 ۱۷۳ وفاداری و صیلة رحم پیامبر ﷺ
 ۱۷۳ ۱- پذیرائی از اهل حبشه
 ۱۷۳ ۲- احترام به خواهر و مادر رضاعی
 ۱۷۴ ۳- احترام به ارزش‌ها
 ۱۷۵ تواضع و فروتنی پیامبر ﷺ
 ۱۷۶ تقاضای یک زن
 ۱۷۸ نمونه‌ای از عدالت و امانت داری و صداقت پیامبر ﷺ
 ۱۷۹ گفتگوی دشمنان محمد ﷺ
 ۱۷۹ وفای به عهد
 ۱۸۱ وقار، شکوه و سکوت پیامبر ﷺ
 ۱۸۱ اقتدای امام رضا ﷺ به رسول خدا ﷺ
 ۱۸۳ زبان گویا و رسا و روشن پیامبر ﷺ
 ۱۸۴ پاکیزگی و خوشبونی پیامبر ﷺ
 ۱۸۶ نمونه‌هایی از زهد، خوف و عبادت پیامبر ﷺ

بخش چهارم

۱۸۹	مانورها و جنگ‌های پیامبر ﷺ
۱۹۰	مانورها و جنگ‌های پیامبر ﷺ
۱۹۱	سریه چیست؟
۱۹۱	۱- غزوة وَّذَان (نخستین جنگ پیامبر ﷺ)
۱۹۲	۲- غزوة بواط
۱۹۳	۳- غزوة عُسَیره
۱۹۳	۴- لقب ابوتراب برای امام علی ﷺ
۱۹۴	۵- غزوة بدر نخستین
۱۹۴	۶- غزوة بدر کبری
۱۹۷	شروع جنگ دستجمعی
۱۹۸	کشته شدن ابو جهل
۱۹۹	گفتگوی قتاده با امیر مکه
۲۰۱	۷- غزوة بنی قَینَاق
۲۰۳	۸- غزوة کُذَر
۲۰۴	۹- غزوة سَویق
۲۰۴	۱۰- غزوة غطفان
۲۰۶	۱۱- غزوة بحران
۲۰۶	۱۲- غزوة اُحُد
۲۰۸	چگونگی شکست
۲۰۹	دلاوری‌های علی ﷺ و گفتگوی جبرئیل و پیامبر ﷺ
۲۱۰	اشعار اُزری - توطئه هند، و شهادت حمزه
۲۱۲	شهادت مخیریق یهودی - پیرمردی عاشق شهادت
۲۱۳	رزمنده پیر دیگر در میدان
۲۱۴	خواب دیدن پدر جابر و شهادت او
۲۱۵	پیامبر در کنار جسد عمویش حمزه ﷺ
۲۱۷	صفیه خواهر حمزه کنار جسد حمزه (س)
۲۱۹	زیارت قبر شهدای اُحُد - نگاهی بر فضائل حمزه
۲۲۱	اشعاری در سوگ حمزه و شهدای اُحُد
۲۲۲	۱۳- غزوة حَمْرَاءِ الْأَسَد
۲۲۴	سریه رجیع و شهادت مبلغین اسلام
۲۲۵	جریان شهادت حَبِیْب
۲۲۶	چگونگی شهادت عاصم و ابن دثنه
۲۲۷	مأموریت عجیب عمرو بن أمیه از طرف پیامبر ﷺ

- ۲۳۰ حادثهٔ بشر معونه (وشاهدات جانسوز مبلغین اعزامی)
- ۲۳۲ ۱۴ - غزوة بنی نضیر
- ۲۳۵ ۱۵ - غزوة ذات الرقاع
- ۲۳۷ ۱۶ - غزوة بدر دوم
- ۲۳۷ ۱۷ - غزوة دومة الجندل
- ۲۳۸ ۱۸ - غزوة مَرَسِيع
- ۲۴۰ ختشی سازی توطئه منافق
- ۲۴۲ ۱۹ - غزوة خندق
- ۲۴۴ تاخت و تاز شجاعان لشکر دشمن
- ۲۴۶ علی علیه السلام در میدان عمرو بن عبدود
- ۲۴۹ حیای علی علیه السلام
- ۲۴۹ ۲۰ - غزوة بنی قریظه
- ۲۵۱ اجرای حکم سعد بن معاذ
- ۲۵۲ ۲۱ - غزوة بنی لحيان
- ۲۵۳ ۲۲ - غزوة ذی قرد
- ۲۵۵ ۲۳ - غزوة حُدَیبِیّه
- ۲۵۶ گفتگوی نمایندگان مشرکان با پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۲۵۶ گزارش عروه بن مسعود
- ۲۵۷ پیامرسانی عثمان از جانب پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۲۵۸ قطعنامه صلح حُدَیبِیّه
- ۲۵۹ ردّ پیشنهاد رسول خدا صلی الله علیه و آله و دنبالهٔ صلحنامه
- ۲۶۰ پیوستن ابوجندل به مسلمین و گفتار عمر
- ۲۶۲ ماجرای ورود ابوبصیر به مدینه
- ۲۶۴ ۲۴ - غزوة خیبر
- ۲۶۷ گفتار پیامبر صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام
- ۲۶۸ سرزنش از بلال حبشی - پیروزی بر سرزمین فدک
- ۲۷۰ سفر پیامبر صلی الله علیه و آله به مکه برای انجام عمرهٔ قضاء
- ۱۷۱ ۲۵ - فتح مکه: - اسلام ابوسفیان
- ۲۷۴ اذان بلال حبشی
- ۲۷۵ ۲۶ - غزوة حُتَین

بخش پنجم

- ۲۷۹ وصیت‌های پیامبر صلی الله علیه و آله و ماجرای فاجعهٔ جانسوز رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله و پیامدهای آن
- ۲۸۰ ماجرای روزها آخر عمر پیامبر
- ۲۸۰ بیماری رسول خدا صلی الله علیه و آله و رفتن او کنار قبرستان بقیع

۲۸۱	بستری شدن رسول خدا ﷺ و آمدن او به مسجد
۲۸۳	بازگشت به خانه و سپس مراجعت به مسجد
۲۸۳	حرکت دادن سپاه اسلام به فرماندهی اسامه
۲۸۵	تخلف گروهی از سپاه اسامه
۲۸۹	تلاش عایشه و حفصه
۲۹۰	نماز رسول خدا در مسجد و خطبه او - گفتار ابن ابی الحدید
۲۹۲	بازخواست از متخلفین
۲۹۲	تقاضای دوات و کتف
۲۹۳	تأثر ابن عباس
۲۹۴	گفتگوی عمر و ابن عباس
۲۹۶	محبت و گفتار رسول خدا ﷺ به علی
۲۹۸	حسن و حسین در خدمت پیامبر ﷺ
۲۹۹	وصیت‌های دیگر پیامبر ﷺ
۳۰۰	بشارت به فاطمه
۳۰۲	ملاقات ابن عباس با پیامبر ﷺ
۳۰۳	وصیت پیامبر ﷺ به علی در پیرامون غسل و دفن
۳۰۴	گریه شدید فاطمه
۳۰۵	حنوط آوردن جبرئیل و کمال فاطمه
۳۰۶	محل دفن پیامبر ﷺ
۳۰۷	همبستگی حضرت علی و پیامبر ﷺ
۳۰۹	درخواست مکرر پیامبر ﷺ به آمدن علی
۳۱۰	سخن خصوصی پیامبر ﷺ با فاطمه
۳۱۲	وصیت پیامبر ﷺ در شب رحلت به علی
۳۱۳	شرح دیگری درباره وصیتنامه
۳۱۶	سفارش پیامبر ﷺ در مورد فاطمه
۳۱۷	ورود جبرئیل و عزرائیل به حضور رسول خدا ﷺ
۳۱۹	رویدادهای دیگر، هنگام رحلت پیامبر ﷺ
۳۲۳	تسلیم حضرت خضر
۳۲۳	دشواری فاجعه بسیار عظیم رحلت بر اهلبیت و مردم
۳۲۵	دشواری فاجعه، برای فاطمه و مرثیه علی
۳۲۷	چگونگی غسل و کفن و دفن رسول خدا ﷺ
۳۲۹	چگونگی نماز بر جنازه پیامبر ﷺ
۳۳۳	چگونگی رحلت و خاکسپاری پیامبر ﷺ از زبان علی
۳۳۵	سخن عمیق و قابل توجه سید بن طاووس